

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel,
= = egy évre 2 koronát fizetnek.

7000

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnok-
hoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések ju-
tányos árban felvételnek. — Kéziratok nem
adatnak vissza.

November 15.

A reformatio ünneplése a magyar protestáns egyházakban állandóvá és egyetemessé lett. Az unitárius egyház hivatalosan nem tett ugyan semmi lépést ebben az irányban, de az unitárius egyházban is néhány év óta általános ünnep kezd lenni november hónap. A Dávid Ferencz halálának évfordulóját a Dávid Ferencz Egylet körei némileg tervszerűleg, de jó részt vallásos ösztönből, kiragadták, ünneppé tették. Sok tragikus vonást lehet találni a nagy reformátor életében és jellemében, melyek mind előfordultak az egyház életében is. A Dávid Ferencz életében a magyar és erdélyi unitarizmus nehéz viszontagságait, súlyos szenvedéseit, törhetetlen jellemzilárdságát, mind megtalálja a mai kor költője és gondolkozója.

Midőn az unitarizmust azzal lehetne vádolni, hogy az embercultushoz, a mely ellen Dávid Ferencz küzdött, vissatért a Dávid Ferencz dicsőítésében, tényleg arra jövünk rá, hogy nem egy személy, hanem egy egész szenvedéstelyes korszak emléke ragadja magával a mai nemzedéket, a mely ilyesmit már csak a történelemből ismer. A mai ifju nemzedék lelkében a történelem, az öregékében a keserves tapasztalat találkozik össze. A mi tanító-mestereink személyesen tapasztalták még a vallást tipró zarnoki önkény kegyetlenkedéseit. Midőn az idegen kormány az 50-es évek második felében a tanintézeteket fenyegette, minden unitárius tudta, hogy jóval nagyobb a baj.

Tudta, hogy az egyház is a vallás is veszélyben forog. Ha tehát azt látjuk, hogy az a fehérbe borult tisztas lelkipásztor a ki 1865-ben a 300 éves emlék ünnepet oly határtalan lelkesedéssel ünnepelte, ma szószerre áll és elmereng a multon s fájdalmas emlékeit sorolja föl és lelkesedve lelkesít, mivel az idő legyőzte a mullandóságot, megértjük őt és vele, s ha kell helyette is lelkesülve gondolunk a jövőre, mert még jönni kell, még jönni fog egy jobb kor.

Kétkedők, közönyösek és más névvel is nevezhetők, mindig voltak, a kik nem törődtek olyasmikkal a miken a lobbanékony emberek szoktak kapni Okos politikusok is mindig akadtak, a kik összedugott kézzel nézték, hogy erőlködnek mások. De sem azoknak silány cinismusa, sem ezeknek tunya közönye nem állította meg a világ haladását.

Lehet hogy talán a mi körünkben is van egy-egy hideg, vagy öntelt bölcs, a kik előtt *november 15* nem jelent semmit. Hát bizony ők sem jelentenek semmit azon általános lelki felbuzdulás közben, a melyet a multak emléke a jobbakban, a nagytöbbségben fölébreszt. Ezek templomba mennek és imádkoznak ezen a napon. Ezek tollat ragadnak és dalt irnak e nap emlékéért dicsőítve. Ezek elmélkednek és oktatják hallgatóikat a mult szomorú és tanulságos, derült és lelkesítő napjairól. Ezeknek a részén van az igazság, ezek mellé minden évben többen fognak csatlakozni, mert lelkük azt sugalja történelmi érzékük erre vezeti.

Ünnepeljünk hát mindenütt mindnyájan a multak emlékére és a gyászos emlékü november 15 legyen világitó fáklya a jövő bizonytalan utain, melyeken mi haladni akarunk előre és csak előre.

B — Gy.

Mátyás hadserege.

(A Hunyadi Tanítók házának felavatása alkalmából)

Beh új világ ez, a merre járok,
Körültem fényes, lobogó lángok,
Eszmék, tusák meg új emberek
Lerészegítik a lelkemet.

S valami könyecsepp ég a szememben —
 Nem tudok annál szólani szebben . . .
 S ameddig könyecsepp, addig csak álom:
 Régen alszol már uram királyom, Mátyás király.

S fekete serged örökké ébren
 Virasztgat fenn a csillagos égben
 És fényesíti a koronád . . .
 Helyette itt lenn teremnek ujak,
 Ércszive dobban büszke szobornak:
Nagy, fényes álmod teljesedik . . .
 S való-e? Ime, alakod lép be
 Közénk e napon glóriás fénybe
 S máris az élen buzdit, vezet,
 S hollós czimmerrel, Hunyad nevével
 A békés munkán robog előre
 A nemzetmentő *uj hadsereg*.

*

Rendek sehelse omlanak sorba,
 Egy jajkiáltás soha, schol,
 Tüzét nem a kard pengéje szórja,
 Az ész s a sziv, mi szikrát csihol . . .
 Kunyhóknak csendes világa árad,
 Tűnik a lomha árny, a sötét,
 Az apa adja át a fiának
 A tisztos munka szent örökét.
 Fajok és népek versenyre kelnek,
 Új tusa kél, meg új viadal,
 Sorok betelnek — megy ifju, gyermek —
 S képződnek újra más sorok,
 Kiki serényen nyomul előre
 S lelkének nemes tüze lobog . . .
 S ha int a pálma, nem nyul utána
 Egy büszke sziv se —: Tied hazám!

Miénk a munka gyönyöre, vágya,
 Boldog magyarnép bűbájos álma,
 Mely andalít ép mint a dal . . .
 — S Hunyadfia jer, jer Te lásd meg:
A munka már kész diadal.

* * *

S szárnyára kelve szállt, szállt az elme
 Magasra föl, meg mélyre alá
 Egy szárnycsapásra lehull magától
 A titkok leple, a sűrű fátyol
 S csodás világot lát a szem . . .
 Tájain a végtelenségnek
 A tudomány fáklyái égnek —
 S ott jársz te is én nemzetem!

Magyar szív, elme törzsökfáján
 Lomb meg gyümölcs és termő virágok,
 Hahogy szakítson a magyar nép
 S lelke százszor áldott . . .
 S *szakítson* aki idegenben
 Érezte itten még magát,
 Édes kenyér az anyaföldből
 S izes gyümölcs, az meg nem árt . . .
Szakítson s ha idegen szóra
 A szive többé nem felel:
 Imádkozzék . . . Itt *leborulhat*,
 Hisz *mindenütt* oltár a hely . . .
 Oltárrá tették még azok
 A hadverő hősök, nagyok,
 Akik közt legnagyobb voltál
 Dicső Mátyás, hollós király!

* * *

Hanem, ni, ismét új hadsereg
 S Mátyásé, látom, a lobogó . . .
 S nem harczy ménen ül meg kevélyen,
 Gyalogos, békés hadakozó.
 Ruhája szürke, szívére bátor,
 Egyszerű nép, de lelke szabad . . .
 Fölváltott munka a pihenése,
 Ünnepe csupán pár pillanat . . .
 De az olyan ünnep,
 Amelynek nincsen sehelse párja.

Elönt a mámor *tanítóábor*
 S szivednek messzi ragad a lángja
 S rácsokolod havas lakókra,
 Meg aztán a puszták fiára . . .
 Rácsokolod s a lelkek mélyén
 A kincses bánya, im, kitárul
 És ejt a szív aranyszemet,

Akár midőn az őszi ágról
 Érett gyümölcsök pergenek. —
 S az idegen, ki ide lát,
 Müvelt valódban látja, népem,
 Magyar dicsőség hirnök-sugarát . . .
 S mind honfi lesz a régi hontalan
 A kit a magyar kultúra nevel
 Édes emléjén mint legjobb anya . . .
 S magyar lesz mind, mind a *husz millió*,
 S közüle egynek, árva egynek
 Nem lesz idegen csillaga . . .
 És mintha látnók a hollós királyt
 Amint szeméből köny pereg
 S érczajka szólal: *Munkás és művelt*
 Magyar nép *legjobb hadsereg*.

— — — — —
 — — — — —

Mily látomás ez itt? Tán őseinknek
 Szellemi mind-mind körülünk járnak
 Békés munkában házat avatni
 Hunyad nevének, Hunyad fiának? . . .
 . . . Álj hát sokáig szent örökségül
 Magyar tanítók Hunyadiháza!
 Áldás nevedre s örök dicsőség
 A drága honra és a királyra! . . .

* * *

És te Uram, halld meg e népet,
 Amint imában száll feléd:
 Kárpát legyen a királyi széked
 S ne távozz onnan el soha,
 A csillagtábor ott fenn koronád
 S alföldi rónánk lábad számolya! . . .

Tarcsafalvi Albert.

Boros Sándor siremlékének felavatása.

Szép és kegyeletes emlékünnepegy kíséretében avatta föl az unitárius kollégium igazgatósága s ifjusága október hó 23-án d. e. néhai kedves emlékü kiváló igazgatójának, Boros Sándornak siremlékét, melyet az elhunyt emléke iránt érzett tisztelet, szeretet és kegyelet jeléül, a megboldogult tisztelői, kartársai s tanítványai emeltek. A felavatáson a családtagokon s az unitárius egyház vezető férfain és a kollégium ifjuságán kívül a

tisztelők nagy sokasága vette körül a virágokkal, koszorúkkal borított sirt, melyben már négy év óta nyugszik a korán elhunyt kiváló tanár, példás igazgató s szeretetre méltó ember. Az ifjúsági énekkar megható éneke után Dr. Gál Kelemen tartott emelkedett hangú felavató beszédet, s a baráti szeretet melegétől áthatott szavak kíséretében helyezte el a felejthetetlen kartárs sirjára a kollégium tanári karának koszoruját, melyen a következő felirat volt: Boros Sándor emlékének — kartársai. Ezután Halmágyi János III. éves theologus lépett a sirhoz s a tanítványi szeretet és tisztelet hangján tolmácsolta a volt tanítványoknak s a kollégium ifjúságának, kiknek nevében diszes koszorút is tett a sirra, az elhunyt emléke iránt érzett őszinte kegyeletét.

Végezetül a theologiai ifjúság énekkara adott elő gyönyörűen egy gyászdalt, melylyel a megható, lélekemelő, ünnepény véget ért s a nagyszámu közönség azzal a főlemelő hittel távzzott, hogy nem halt meg az, kinek emléke él.

K—cs

Dr. Gál Kelemen igazgató beszéde.

Az igazgatóság még a mult iskolai év folyamán elhatározta, hogy a kollégium volt igazgatójának közadakozás utján sirkövet emeltet. E határozat értelmében felhívást intéztünk boldog emlékü halottunk tisztelőihez, barátaihoz és volt tanítványaihoz. A felhívásnak rövid idő alatt meglett a kívánt eredménye. A sirkő felállítását és felavatását az iskolai év végén felhalmozódó sok teendő gátolta s ezért kellett ezt mostanra halasztani. Erre a kegyeletes actusra gyűltünk össze most, m. t. közönség, kedves ifjúság.

Ha visszagondolok arra az időre, régi iskolánk utolsó évtizedére, melyben kedves emlékü halottunknak az egyház vezető szerepet juttatott, lelkemet mindig fájdalom és szomorúság járja át. Tanui, naponként szemlélő és megfigyelő tanui voltunk mi tanártársai annak a lelkes munkásságnak, amelyet az intézet és a tanulók érdekében kifejtett. És el kellett veszítenünk ezt a lelkes és munkás társunkat nekünk, akik kevesen vagyunk, de azért dolgaink ép úgy megvannak, mint azoknak, akik minden dologra külön erővel rendelkezhetnek.

Tanui, megfigyelői és szemlélői voltunk annak a folytonos, néha sikerrel kecségtető, máskor lehangelő, végeredményében mégis biztató törekvésnek, mely az ő vezetése alatt a tanárok helyzetének javítását szolgálta.

Örvendő és buzdító társai voltunk lelkének ama vágyai-

ban és óhajlásában, hogy a tanári karban erős közszellemet teremtsen, felébressze az összetartás, kartársi együttérzés tudatát.

Tanui voltunk annak a nagy munkakedvnek, mellyel nehéz és nagy felelősséggel járó állásában a nap mindenféle apró-cseprő, testet és lelket emésztő, idegzetet megölő munkáját végezte.

Visszamegyek emlékezetben arra az egyszerű külsejű tisztes épületre, amely 100 évig szolgálta unitárius nevelésügyünket, amely 100 éven át bocsátotta ki az élet mezejére az ifjakat.

Kicsiny, alacsony és sötét tantermek és lakó-szobák! A megfulladásig megtelve tanulókkal! Estve lefekvéskor nincs annyi szabad hely, hogy a vizsgáló senior, contra vagy igazgató beléphessen.

Hol vannak ezek a szobák?

Ugy tetszik nekem, hogy igen nagyon rávetettük magunkat a jövőre s igen nagyon és igen gyorsan elfeledtük a múltat.

Legyen ez a pár pillanat a múlté! S ha kényelmesen érezzük magunkat a jelenben és élvezzük a mult küzdelmeinek vívmányait és eredményeit, gondoljunk vissza kegyeletes érzelmekkel annak a férfinak emlékére, aki kivette részét e küzdelmekből, kezdetben mint közkatona, később mint vezér s megállta derekasan és becsülettel a helyét az élet harcaiban. Az a majdnem két évtizedes töprengés, aggodalom és gond, amely gyönyörű intézetünket létrehozta, át-meg átjárta az ő szívéit is, a lehetetlenség sejtése bánatba merítette az ő kedélyét is; a lehetőség felvillanása megreemegtette egész valóját. Nem volt senki, ki tisztább és nagyobb örömmel látta volna az építés kérdésének megvalósulását. S mikor kivitelre került a dolog s munka közben egymás után állottak elő a pénzügyi s más nehézségek, nem volt senki, aki bizóbb lélekkel és erősebb hittel reménykedett volna mint ő. Ha munkájában sikertelenséggel találkozott, nem csüggedett, az ifjúsághoz fordult s az ifjúság iránti igazi szeretete volt az az erő, amely lelkét mindig felvidította, erejét mindig megacélozta. Az volt az ő lelkének az ifjúság iránt való szeretete, ami Antheusnak az anyaföld érintése: mindig új erőt, mindig új lendületet nyertek belőle és általa vágyai és aspiratioi.

Már munkában volt a nagy mű, már örvendező lélekkel nézegettük napról-napra a lassan emelkedő hatalmas falakat, midőn a lappangva ölü gyilkos kór egyszerre rohamosan és váratlanul elpusztította gyöngye szervezetét. O hogy nem érhetne meg vágyai és reményei megvalósulását! Minő gyönyörűséggel szemlélte volna tágas és világos tantermeinket, dolgozóinkat,

fejlődő és növekedő gyűjteményeinket, amelyeknek elhelyezésére nem voltak termeink s ezért szűk és sötét folyósókra és előszobákba kerültek!

Ha gondolatunk átrepül a multról a jelenre s tovább száll a jövőbe, lelkünk fájdalom átcsillog az a biztató tudat, hogy nem éltél hiába, hogy vágyaid, törekvéseid lassan-lassan megvalósulnak; beteljesednek azok az álmok, melyekkel munkás életed fáradságait megaranyoztad.

Nő és gyarapodik már a tanári testület, melynek te el-tető, biztató, vezető szelleme voltál; jóban és roszban hűséges, kitartó támasza, barátja, ha kellett védelmezője. Hangosak már az ifju tanuló-sereg vidám zajától azok a folyósók és termek, melyeket te még csak papíron, rajzokban láttál; telnek már. ha lassan is, azok a gyűjtemények, amelyek a te szerető gondoskodásod tárgyai voltak; s ellátjuk már ifjúságunkat nemcsak szellemi és erkölcsi, hanem anyagi táplálékkal is.

Vajjon ráismernél-e a valóságban, a létezőkben álmaidra, azokra a tervek-re, melyekkel lelked tele volt? Ha igen, az nekünk biztatás és bátorítás, hogy helyes utakon járunk, hogy jól fogtuk fel hivatásunkat. Kitartunk és megmaradunk az eddig követett irányban, mert meg vagyunk győződve arról, hogy ez a multnak folytatása, javított mása. Nem hagyjuk el azt a talajt, melyet hitbeli őseink hagyományai szenteltek meg.

Ime ezért csillog át lelkünkön a bánat és fájdalom e néma helyén is, a szomorú visszaemlékezés mellett az öröm is. Mi e sirhant mellől, amelyhez a kegyelet érzelmei vezettek, erőt, kitartást, lelkesedést viszünk el jövőnd munkánkhoz. S annak jeléül, hogy emlékedet kegyelettel őrizzük, fogadd el e néma és mégis beszédes sirkövet és fogadd el e koszorút, melyet a munkában utódod kezeivel tettet le volt tanártársaid, tisztelőid és tanítványaid meghatott serege

Bocsásd meg, hogy zavartuk siri álmodat!

Pihenj csöndesen! Álmaid legyenek édesek!

Halmágyi János III. éves pappövendék beszéde.

1900. június 29-én egy gyászkoCSI haladt e temető felé, kísérte azt sok bánatos rokon és jóbarát, utolsó útjára kísérték mesterüket a tanítványok is. . .

Egy koporsót tettek le a földre, mely egy kihűlt szivben, kialudt életben téged zárt el örökre szemünk elől, egykor szeretett igazgatónk. S míg utolsó „isten hozzádot“ mondottunk

neked, megeredtek könyeink s összevegyültek a földkel, mely aztán ráhullott a koporsódra.

Azóta te csendesen pihensz a földben, hol a tani ványok közül is vannak, kik veled alusznak örök álmukat.

Azóta hervadt szived porából a virág már négyszer zöldült ki, s már-már négyszer hervadt el!

Négy év mult el azóta, hogy utóljára szóltunk veled! Négy év mult el azóta, midőn megálltunk síroduál, s a szavak helyett, csak könyeink beszéltek! Négy év . . . ! talán elég hosszú idő arra, hogy szemünkről letörölje a fájdalomtól reszkető könnyeket, de soha elég hosszú nem lehet, hogy szívükből kinnossa emlékeidet!

Az emlékezet hozott ide minket, hogy itt síroduál hirdessük:

„Ki szeretteinek emlékében él,
Nem halt meg az, csupán elutazott,
Halott csak az, kit elfelejtenek.“

Igen! . . . a halál egykor hatalmas választófalat épített közéd s közénk, de ma azon is áttör az emlékezet, s a szerető szív a sírban is megtalálja azt, kit elnem feledett. S mig csendesen pihensz, addig az az ifjuság, melyet a te kezéd egykor mint virágokat ápolt, ma, mint egy élő koszoru veszi körül sírodát. Az az ifjuság, melynek egykor te voltál vezére, ma téged keres, rólad emlékezik s tő'ed küld egy édes üzenetet, hogy emléked szívében él s abban élsz te is!

A művész keze is szép emléket készített számodra, s abba arany betűkkel vésté be nevedet! A művész keze szép emléket készített, de szebb és hatalmasabb emlék az, melyet te ültettél be ifjui szívükbé, ez élni, virágozni fog s befogja végezni azt a munkát, a mit művészi kéz sem tud kemény gránitból kifáragni, s nem tud abba belevésni sem! Amaz szilárdan áll s hirdeti, hogy egykor éltél te is; emez lágyan érinti, s meg meg dobogtatja szívüket és azt susogja, hogy tudtál szeretni is.

Emléked szívünkben, lelked égben él, tested csendesen pihen e sír ölében! . . . Pihenj tehát! Aludjad álmodat s ne zavarja meg síri nyugalma, ha én most emlékére annak, hogy van egy ifjuság, mely téged egykor nagyon szeretett s ma híven őrzi emlékeidet, egykori tanítványaid s kollégiumiunk jelenlegi ifjuságának nevében, sírodra helyezem e koszorút.

A tordai gymnasium.

Október 4 én nevezetes nap lesz az unitárius középiskolai oktatás történelmében Ferencz József püspök ur értekezletet hívott össze, miután a polgári iskola, vagyis a közoktatási kormány nem hajlandó továbbra meghosszabbítani e szerződést. 1878-ban lépett szerződésre az unitárius egyház a közoktatási kormánylyal. Az addigi gymnasium, mely 300 év alatt fönntartotta Aranyosságát mivelődését s kiváló embereket nevelt az országnak, ettől kezdve 25 évre polgári iskola lett. A latin nyelv tanítását az egyház fenntartotta tehát gymn jellege volt, s az érvényesült a legújabb időig, midőn a közokt. minister a latin nyelvből az érdemjegyeket nem fogadta el, hanem rendes gymnasiumi vizsgát követelt. A szerződés a f. tanév végével lejárt s a kormány nem hajlandó megújítani, s ezt közelebbről kijelentette.

Ime tehát a tordai iskola kérdése újból actualis lett. Az értekezleten a már régi idő érzékeny harcának némi visszhangját lehetett hallani. A tordai és tordavidéki vezető férfiak erősen ragaszkodnak régi jogukhoz, rámutatnak szép alapítványaikra és a megtakarított tőkére, ebbe főleg arra a nagy missiora, a melyet az intézet ott végzett.

Az értekezleten egy hang sem szólt az intézet fontossága ellen. Mindenki vallja, hogy ott egy *négy* osztályu gymnasium rendkívül fontos érdek. Eszmeesere csak a közelebb teendők fölött folyt s ebben is egyhangu megállapodás létesült abban, hogy az intézetet már 1905/6. évre be kell állítani az I. osztálylyal. A további munka elvégzésére a f. tanévet fogják fordítani mihelyt az E. Fő Tanács a fölhatalmazást megadja. A végleges döntés egy rendkívüli főtanácsnak lesz fönntartva.

Hogy a tordai gymnasium helyre álljon nem csak unitárius érdek, hanem a megye és a város érdeke, főleg pedig közmivelődési érdek. A polgári iskola mellett egy gymnasium nem csak nem fölösleges, de sőt szükséges. A városi polgárság s a megye hangulata a gymnasium mellett van. Remélni lehet tehát, hogy a megye és a város is meghozza az áldozatot. Ezt a kormány sem tagadhatja meg.

Az értekezleten a főt. püspök ur elnökölt. Jelen voltak: Fekete Gábor, Benczédi Gergely, dr. Boros György, Csifó Salamon, Derzsi Károly, (Torda) Gál Jenő, dr. Gál Kelemen, Iszlay Márton, Kovács János. Lőrinczi Dénes, (Torda) Nagy Gyula, Nagy Lajos, dr. Nyiredi Géza, Pálfi Márton, Péterfi Dénes, Székely Miklós, (Torda) Végh Mihály, Zsakó István.

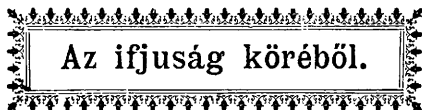
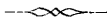
Viszhang.

Az aranyostordaköri érdeklődő cikkére Udvarhelykörből magánlevélben a következő észrevételeket kaptuk. Bár a névtelenség ellen szól, kiadjuk névtelenül mivel az ügy érdemében figyelemre méltó. *Szerk.*

Aranyos-Torda köri érdeklődőnek az az eljárása, melylyel a Keresztur-köri papságról mondottakat általánosította nem szült idén jó hatást vidékünkön. Ha olyan nagyra becsüli az őszinte nyíltságot, miért rejtőzik ilyen dologban köppeney alá. Akármint is gondolkozik a fiatal Ürmösi barátunk e kör „maradi gondolkozásu“ papjairól; de az bizonyos, hogy a mi tükrünk nem mutat olyan csunyát, a milyent a Kereszturköréből imént látánk.

Különben az egész tükör historia olyan mint az ujabban forgalomba hozott japánrege. E szerint még a japán műveltség kifejlődése előtt egy fiatal házasember egy tükröt kapott véletlenül. Belenéz, hát egy jó kinézésű fiatal embert lát. A szép képet eltette; de titokban egyre nézegette. A felesége rajta kapta, elvette, belenéz s hát egy fiatal szép nő van benne. Fölbredt a féltékenysége, hogy ura ezt a női képet bámulja s válásra gondolva a paphoz vitte mint bűnjelt. Bele néz a pap s a fiatal asszonyt azzal nyugtatja meg, hogy ott szent életü kegyes pap látszik s a tükröt az oltárra helyezte.

Hát a tükörbe mindenki csak magát nézi s ha mást akar látni, akkor szembe néz vele nyíltan

A „Dávid Ferencz ifj. egylet“ gyűlése.

A „Dávid Ferencz Egylet“ ifjúsági köre október 12-én tartotta első rendes gyűlését a tagok széleskörű érdeklődése mellett. Ürmösi Miklós, a budapesti „Dávid Ferencz Egylet“ elnöke és dr. Boros György theol. dékán jelenlétében

Kovács Kálmán h. tr. alelnök, megnyitó beszédében kifejtette az egyesület célját: szabad szellemben munkálni a hit és más tudomány terén, a felekezeti szellemet levetkőzésével egyenlő buzgósággal művelni ami szép. jó és nemes Ennek a czélnek áldott szolgálatában a kör négy évig s ezt akarja szolgálni a jövőben.

E lelkesedéstől áthatott megnyitó után fölkérte az alelnök dr. Boros György dékánt, hogy ő, aki olyan sok éven át anyyira lelken viseli az ifjúság érdekeit s ki nem szűnt meg soha

hatni arra, hogy a kicsiny, de folyton növekvő gyülekezet, mely az unitárius ifjak s szélesebb körben az unitáriusok nevét viseli: mind a közeli, mind pedig a távoli rokonok s ismerősök között ismertté, méltányoltta legyen; ő — vállalja el a védnökséget. Az egyhangulag, a tagok örömeire megválasztott, illetve felkért védnök meleg szavakban köszönte meg az ifjuság bizalmát.

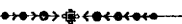
A hivatalosan megállapított program megkezdése előtt Kovács Kálmán alelnök üdvözölte Ürmösi Miklós urat, a budapesti „Dávid Ferenc Egylet“ elnökét, ki annyira érdeklődik az ifjuság szellemi élete iránt, hogy megjelent az első gyűlésen is; majd rátért Ürmösy ur tevékenységének méltatására, mire az üdvözölt szép szavakban válaszolt. Azzal kezdte, hogy a francia forradalom idejében megkérdezték Napoleont: hogyan tud ő diadalt diadalra aratni, midőn az egész Európa sikra száll ellene. Napoleon azt felelte: azért tudok győzni, mert mögöttem egy francia, nemzeti hadsereg küzd. Az unitarizmus folyton terjed, hódít az ész, az elme mindenható fegyvere által. A jövő vallása az unitarizmus, mert az anélkül, hogy helyet kérne, — helyet kap. A vezetők, az élen állók azonban hiába akarnának megküzdenni az ellentállókkal, ha mögöttük nem állának lelkes, kitartó férfiak. Ő a fiatal nemzedékben a jövő küzdelmeire megédzett erőkett lát. Adja az Isten, hogy sejtelve valósuljon! Megköszönve az elnöknek és a körnek személye iránt kifejezett rokonszenvét, az ég áldását kéri a gyülekezet lelkes munkáságára.

Következett Bedő Gábor th. szép szavalata, mely után Benczédi Pál th. főlovasa „Ballagi Mór munkássága a Protestáns egyházi és iskolai lap“-ban című dolgozatát, — melynek tartalma ez: Ballagi Mór a tiszta protestáns érdekek és szabadelvű eszmék bajnoka volt, életét is a hit világának védelmére szentelte. Az egyház alkotmányának az egyházi domestica létesítése s protestáns egyetem állítása, mind az ő lelkes indítványai voltak. Fáradozásainak gyümölcse, küzdelmeinek virága a Protestáns Egylet volt, melyben a különböző felekezetek jobb-jai egyesülve, együttesen küzdének az eszmék diadaláért. Kedvenc eszméje azonban kudarcot vallott s a dicső kezdet folytatása egy jobb kor nemzedékének vállaira nehezedik, mert az eszme szép, nemes, kivihető.

A köztetszésben részesült felolvasás után a kör tudomásul vette a tisztikarnak következőképen való megalakulását:

Elnök: Szentmártoni Kálmán h. tr. Alelnök: Kovács Kálmán h. tr. és Benczédi Pál th. Titkár és laptudósító: Borbély István trj. Pénztárnok: Bodoczi Sándor Jegyzők: Adorján Jenő trj.

és Molnár Kálmán th. Választmányi tagok: Abrudbányai Ede jh., Daczó Mózes jh., Endes Gábor jh., Gelei József trj., Halmágyi János th, Iszlai Géza jh., Kiss Sándor th., Szabadkai József jh, Varga Béla trj.

Irodalom.

Dr. Bartók György ev. ref. püspök »A református egyházak presbyterialis szervezete«-ről egy vastag kötetet adott ki, melyben a presbyteri egyházak történelmi kialakulását hazánkban és a külföldön ismerteti, az unitarizmusra is rövid pillantást vet a Dávid Ferencz idejéből. A mű nagy gonddal készült, de sok szó fér hozzá, a mit a Sárospataki Lapok meg is kezdett. Mi üdvözljük a püspök urat ezen a téren A mű ára 4 kor. A Gámán-nyomda állította ki csinnal.

„Az Aradi Székely Othon“ egy kis könyvet adott „Székelyekről“ czimen. A társaságot két eszme vezette ezen munkájában Egyik, hogy az agyagfalvi székelyemlék céljai ezuton is előmozditsa, a másik — s ez nem kisebb fontosságú — hogy az oldott kéveként széthulló székely nép mentési céljaira vonatkozó eszméket egybegyűjtve állítsa az olvasó elé A székelység *Rákosmezején* semmi sem mutatja azt a nagy eseményt, melynek e verőfényes síkság szintere volt. De a kinek lelkében él a mult nagy napjai iránt való kegyelet, a ki nem vész el a köznapi munkáiban sürgő tömeg egyhangu lármájában, nem nézheti tétlenül e hely jeltelenségét, e nemzeti háládatlanságot. Minden kis virág, minden bokor, minden fűszál regél valamit e helyen a mult napjairól, csak az van még hátra, a mi a *jövő disztségét* hirdetné. Ez egyik az agyagfalvi emlék felállítására, a másik a veszni indult népnek megmentése

Ezekkel a nagyfontosságú kérdésekkel foglalkozik *Dr. Bedő Árpád* könyve. Összevannak benne gyűjtve mindazok az eszmék, melyek a székely kérdést illetőleg, az ügyet a szívükön viselő íróktól megjelentek.

A könyvnek tiszta jövedelmét az agyagfalvi emlék javára fordítja a társaság.

B. P.

Daviesné, Lawrence Ellen.

Az Unitárius Közlöny olvasói között bizonyára sokan vannak, kik visszaemlékeznek arra a kedves angol társaságra, amely 1901. őszén Tagart kisasszony vezetése alatt felkereste a magyar unitáriusokat Budapesten, aztán lejöttek Erdélybe s

meglátogattak egy pár virágzó hitközséget Tordán, Toroczkón és Kolozsvárt töltve több napot. E társaság egyik feledhetetlen tagja volt Lawrence Ellen, ki később Davies Vilmos unitárius lelkész neje lett s kinek hirtelen bekövetkezett haláláról hoztak szomorú hírt a legutóbbi angól lapok

Az elköltözött megérdemli, hogy kegyelettel emlékezzünk meg lapunk soraiban, mert egyike volt nemcsak az unitárius egyház feltétlen, törhetetlen buzgó hiveinek, de nemzetünket, országunkat is jól ismerte és nagyon szerette. Hazánkhoz és magyar barátaihoz való nagy ragaszkodását még az is növelte, hogy itt, az említett utazás alkalmával ismerkedett meg férjével, kivel pár évig a legboldgabb házasságban éltek „Mindig áldani fogom az ön drága hazáját,” írja Davies ur, nagy vesztességében is reánk gondolva, „mert ott találkoztam azzal a hölgygel, ki a világon a legdrágább, legkedvesebb kincsem volt.” Gyakran tervezték és irták is leveleikben, hogy ismételten meglátogadják magyar hitrokonait, de fájdalom, ez a tervük már soha sem valósulhat meg. A kegyetlen halál ép akkor ragadta ki az élők sorából Daviesné asszonyt, midőn a legnagyobb szükség lett volna reá, mert hiszen egy újszülött kis leányt hagyott hátra, ki soha sem fogja ismerni az édes anya szeretetét.

Londonban, különösen az unitárius körökben óriási a részvétel a Lawrence család iránt, nagy és mély a bánat a szegényebb néposztályban, mely egyik jótékony angyalát veszítette el. Az Essex Church-el kapcsolatos vasárnapi iskola gyermekvilága pedig legkedvesebb tanítóját gyászolja.

Egy tevékeny nemes lélek hagyta el porhüvelyét és szállt vissza teremtőjéhez, egy szerető, minden szépért, jóért lelkesedni tudó szív szünt meg dobogni, egy virág tört le a maga teljességében, életének legszebb korszakában. — Az emlékezet anyaga öröködjék nyugvó porai felett!

F. E.

Az unitárius papnövendékek segélyalapjára adakoztak.

Ez ideig jelentkeztek és adakoztak: 1. Kiss Sámuel 10 kor,* 2. Böáni vilmos 8 kor. 3. József Lajos, 4. Raffaj Domokos, 5. Végh Mihály, 6. Csifó Salamon, 7. Balázs András, 8. Lőrinczi István, 4 kor., 9. Nagy János, 10. Fazakas Lajos 4 kor., 11. Demeter Dénes 4 kor., 12. Kádár Lázár, 13. Kelemen Árpád 8 kor., 14. Dr. Boros György 10 kor., 15. Szász András 4 kor., 16. Útő Lajos 4 kor., 17. Úrmösi József 4 kor., 18. Barabás István 4 kor., 19. Gálffy Zsigmond 4 kor., 20. Demeter Lőrincz 8 kor., 21. Sárosi József 4 kor., 22. Péter Sándor 8 kor., 23. Kiss Sándor 8 kor., 24. Halmágyi János 4 kor., 25. Antónia Mihály 4 kor., 26. Katona Ferencz 4 kor., 27. Kozma Dimén 4 kor., 28. Pethő Mózes 4 kor., 29. Deák Miklós 4 kor., 30. Bartók Endre 4 kor., 31. Székely Zsizmond 4 kor., 32. Pál Ferencz 8 kor.,

33. Biró Lajos, 34. Kovács Lajos 4 kor., 35. Ürmösi Károly 8 kor., 36. Ajtay János, 8 kor., 37. Pap Sándor, 2 kor.

Az adakozások és jelentkezések még folyamatban vannak. Lelkészünk átlátják a szükségét annak, hogy a papságra készülő ifjak kiválóbbjai alkalmilag segélyben részesíttessenek, hogy a pályájukra készüléskor gyakran előforduló akadályok miatt hátrányt ne szenvedjenek. A lelkészünknek leendő társaik érdekében tömörülése volna kívánatos és üdvös dolog. Még egy pár nyilatkozattal megvilágíthatjuk a papok fölfogását: Székely Zsigmond: Az igazán nagy horderejű eszmének teljes valósulást és sikert kívánok. Ajtay János: Fennebbi összeget papnövendékeink konviktusi segélyére van szerencsém beküldeni, ohajtom, hogy e szent mozgalom megteremje áldásos gyümölcsét egyházunk életére. Kovács Lajos: A fenséges eszméhez én is legőszintébb örömmel járulok hozzá. Hogyne lennék hálás az iránt az intézet iránt, a mely kebelén nevelt?! Szeretettel gondolok vissza az elmúlt időkre Pál Ferencz: szerencsés gondolat az eszmét üdvözlöm. Katona Ferencz: A fehérvárnak készséggel teszek eleget. Örvendek ha e pár koronával én is hozzájárulhatok egy szegény tanuló fölsegeléséhez. Szász András: Az indítványhoz készséggel hozzájárulok s annak bizonyosságául küldöm az első részletet.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Pap József.** Egy munkás, önfeláldozó életet ragadott magával a halál. Pap József áll. elemi iskolai tanító 24 éven át volt fáradhatatlan, buzgó vezetője az ifjúságnak. A ki midig elől járt a mukában, most por.

Már rég emésztette a lappanó kór; de jobb sorsában bíró lelke, folytonos munkálkodása elfeledteté környezetével a gyászos vég gondolatát. Az utóbbi évben már nem ő vezette a tanítást.

Október hó 14-én szállítottatott az örök nyugalom hazájába. Temetése okt. 16-án volt Kobátdemetterfalván, hol született, munkált és élete mécsé kialakodott.

A környék részvéte a temetésen megjelent közönségben nyilatkozott meg.

— **A túri unitárius egyházközség** tornya felépítési költségeire adakoztak: Nagy Aron 5 korona, Nagy Elek József 10 k., Jakab Endre 10 kor., Nagy Elek Mózes 10 kor.. Halmágyi Károly 10 kor., Kolozsvári József 8 kor., Bányai János 8 k., id. Gerendi István 6 k., Nagy Miklós 4 k., Nagy József Mihály 4 k., Nagy Elek Mihály 4 kor., Pataki János József 5 k., Pataki Sándor 4 kor., özv. Nagy Józsefné 8 k., Jobbágy Samu 5 kor.,

Farkas Sándor 5 k., id. Finta Józsefné 5 k., Nagy Áronné 5 k., Nagy Róza Aroné 2 k., Nagy Anna Aroné 1 k., Nagy Eszti Aroné 1 kor., ifj. Földes János Kolozsvárról 5 k., Kiss Teréz 5 k., ifj. Csipkés Árpád 5 k., Moldován László gör. kath. 5 kor., Csipkés Viktor 10 k., özv. Nagy Sándorné 10 k., Nagy József Istváné 5 kor., Kósa Istvánné 1 kor., Józán József 1 kor., Bányai Samu ev. ref. 1 k., Kolozsvári Árpádné 1 k., Nagy Ferencz 5 kor., Józán György Istváné 5 kor., Rigó Istvánné 5 k., Finta Józsefné Jánosé 2 kor., Varga György 3 kor., Varga Györgyné Köntös Juliánna 2 k., Varga János 4 k., Pataki Sándorné Róza 1 k., Jakab István 20 k., Pataki Elek 2 k., Pataki Dénes 1 kor., id. Józán György 1 k., Kósa Jánosné 2 k., Kolozsvári Sándor ev. ref. 1 k., Kolozsvári Sándorné Nagy Zsuzsa 1 kor., özv. Kolcsár Nácziné 2 k., Finta Józsefné József 2 kor., Varga Miklós 1 k., özv. Bányai Józsefné György 2 kor., id. Kiss Samu 60 fillér, Nagy Elekné Klári 5 k., Farkas Ferenczné 2 kor., Pál János ev. ref. 1 kor., özv. Bányai Józsefné ev. ref. 1 k., Bányai Dezsóné 2 k., Bányai Dezső ev. ref. 1 k., Szász Jánosné 6 kor., Kolcsár Józsefné 2 k., Kolozsvári Samu ev.

ref. 1 k., Kolozsvári Samuné 2 kor., Bányai Mózesné 4 k., Bányai Anna a Jánosé 1 kor., Szász Vasziné gör. kath. 40 fill., Árkosiné 1 kor., Szász János gör. kath. 2 k., Bányai Istvánné 2 k. Összesen 266 korona. Ajánlotak épület követ ifj. Orbók József 1 öl, Jakad Sándor 1 öl, Magyar István 1/2 öl, ifj. Bartha János 1/2 öl, Nagy Samu 1/2 öl, Fi ta János ev. ref. 1/2 öl, id. Bartha János 1/2 öl. Összesen 4 és 1/2 öl követ A túri és vidéki tanuló ifjuság Endes Kálmán körjegyző ur indítványára és közreműködésével e célra f. évi augusztus 16-án táncestélyt rendezett, melynek 104 kor. és 89 fillér tiszta jövedelme a torony építési alaphoz csatoltatott. Kegyes és jóindálatu adományaikért a nemes czél érdekében fogadják az adakozók e téren is köszönetünket. Túr, 1904. augusztus 23-án Nagy Áron, számoló gondnok Halmágyi Károly, lelkész.

— **Jaj a békességrontóknak!** Ilyenek is vannak még pedig a reverendások között is. Egy derék munkás unitárius székely ifju elvett egy r. kath. hajadont ezelőtt tiz évvel. Szegényesen, de csön-

des boldogságban, megelégedve éltek. Köztük senki sem látott háborúságot, kilencz esztendeig, mivelhogy nemis volt. Az asszonyt gyönni küldötték a főpásztor elébe. Meggyónt, de örökös boldogtalanságára! A nagytekintélyű pap megtudta, hogy a férj unitárius, azt is, hogy a férj még egy nővel házasságban élt, de attól törvényesen elvált. „Bűnben éltél 9 esztendeig; te elvagy veszte“! Így szólt az Ur nagytekintélyű fölkenntje és ezzel elhittette a háborúság csiráit. A szegény, egyszerű asszony fejét vesztette. Midőn ura kérdezte, azzal kezdette, hogy lépjen át ő is. Midőn látta, hogy hallani sem akar róla, másképpen próbált, vagyoniilag akarta biztosítani magát, s végül is egy napon üres lett az addig szerény fészek. A férj sem asszonyt, sem butort nem talált a lakásban. Most már álljon elé a nagytekintélyű pap és kösse össze a mit eloldott, tegyen boldoggá két boldogtalant. Aztán remélje még valaki, hogy boldog lesz valaha a székely, mikor még papjai is így rontják életét becsület és békességét. De jaj nekik, mert fejükre fok szállani munkájok gyümölcse!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A budapesti D. F. E. idei első felolvasó ülését nov. 12. esti 6 órakor a Koháry-utcai unitárius templomban tartja. Felolvas Tromp László, pozsonyi ev. teol. tanár „Keresztyén Renaissance“ czímen. Pozsonyi vendégeink tiszteletére nov. 12-én este 8 órakor az egyesület bankettet rendez az „Alkotmány“ vendéglőben. Jelentkezést nov. 10-ig szívesen vár a titkári hivatal (V Koháry-u. 4 sz.)

A budapesti D. F. E. pénztárába f. év október közepéig befizettek 2 — 2 K. tagdíjat: 1903-ra Faragó Samu (Léva), 1904-re Faragó Samu, László János, Bleschnen Rezső és neje, Csiky Pál, Aczél Géza, Szentpéteryné, Nagyné, Csontos Alajosné, dr. Gothárd Zsigmond, Fe.ér Domokos, Tolnay Lajos, Bloch Regina, dr. Szabó Károly, dr. Máté Sándor, Grum Iván, Berecz Gyula, özv. Bauer Józsefné, dr. Turcsányi József, Baumgarten Soma, Deák Farkas és neje. 1903-ra Grum Iván, 1905—

1908-ra Berecz Gyula. Adomány czímen 2—2 koronát Kaczián János és Baumgarten Soma, Perczel Ferenczné az Évkönyvre 50 K. karénekre 20 K. Alapító-tagdíjban Gmehling Hermann 50 koronát.

Az „Unitárius Közlöny“ a katonák között szívesen látott vendég, mint azt már számos nyilatkozatból tudjuk. Közlelebről Szentpéterről kaptuk a következő sorokat:

Meg kérem sziveskedjék az Unitárius Közlönyt megszüntetni a mely az én czímemre eddig járt rendszeren Székelyádvarhely 3 bat. 10 század címre. Mert én Isten jóvoltából megszabadultam a katonai élettől.

Igen szépen köszönöm, hogy sziveskedett nekem e lapot eddig megküldeni, ha az Isten módot és alkalmat ad nekem, majd meg fogom rendelni ezután. Maradok alázatos tisztelettel Jobb Ferencz.